

M ANDREÏ MAKINE

Viața unui bărbat necunoscut

Traducere din limba franceză
de Vlad Stroescu

POLIROM
2016

Deschide fereastra, ascultă un fundal sonor ce trădează oboseala unei petreceri, veselie răsuflată, întreținută cu spectacole de stradă, care acum stagnează în bălți de zgomot. Afară, trec perechi, grupuri de prieteni. Îi vine o idee năstrușnică, dar ispititoare. Să coboare, să se spovedească: „les dintr-o letargie care a durat douăzeci de ani, nu înțeleg nimic. Explicați-mi!”. Zâmbește, închide fereastra și, temător, aprinde un televizor mare, cu ecran plat. Sonorul e foarte tare – trece prin câteva secunde de groază până când stăpânește telecomanda. Și o constatare resemnată: casa asta e plină de obiecte de care nu va învăța niciodată să se servească.

Pe ecran, un câine de rasă, cu botul lung, trufaș și nervos. Niște mâini cu unghii lăcuite atârnă de gâtul animalului un colier care sclipește. Apare o cifră: 14 500. Paisprezece mii cinci sute de dolari, precizează prezentatoarea, detaliind natura nestematelor care ornează obiectul. Defilează alte modele: rubine, topaze, diamante... Cifrele se măresc direct proporțional cu raritatea pietrelor. În scena următoare apare un câine cu blana scurtă al cărui trup, sensibil la frig, trebuie să poarte un veșmânt deosebit. Hăinuțe de vulpe, de castor, de zibelină... Aceeași gamă de blănuri și pentru botoșei... Emisiunea continuă cu o specie mai greu de domesticit. Un răs, cărui trebuie să-i faceți o pedichiură dacă țineți la covoarele și mobilele dumneavoastră. Se vede un veterinar care pilește ghearele animalului... Un hipopotam pitic a cărui bunăstare depinde de un nivel potrivit de umiditate, impunându-se instalarea unui higrometru. O gamă largă de suplimente alimentare care vor intensifica vivacitatea cromatică a pieii pitonului dumneavoastră...

Șutov simte cum îl cuprinde furia, dar emisiunea e mai subtilă decât credea. Materialele despre animalele nou-îmbogățiților sunt agrementate cu o discuție între doi jurnaliști (unul este pentru, altul contra) și de intervențiile spectatorilor. „Nișmenii nu trebuie să ne scape!”, își aminteste Șutov.

Spectatorii fără bani spumegă, iar unul dintre jurnaliști îi susține. Alții aprobă și al doilea jurnalist îi apără. La final se ajunge la un compromis: dacă există nebuni care le cumpără potăilor diamante, n-au decât s-o facă, e democrație. Șutov își dă seama că, de fapt, așa gândise și el, și că furia lui nu avea prea mult sens. Noua bogăție permite aceste extravagante și ar fi naiv dacă ar invoca nu știu ce principiu moral ca să le condamne.

„Formidabil instrument de lobotomizare!”, își zice sărind de la un post la altul. Gândirea e anesteziată, revolta spiritului, domesticită. Căci toate părerile sunt reprezentate. O procesiune de popi năvălește într-o catedrală: grecii au adus, pentru tricentenar, moaștele Sfântului Andrei. Pe postul vecin, două tinere rockerițe lesbiene explică cum au trebuit să-și „dilueze” show-ul, fiindcă publicul european e prea pudibond. Varianta „nediluată” le arată așezate una peste cealaltă, frecându-și pubisurile și miorlăind în microfon... O scenă nocturnă, tineri cu capetele rase, saluturi naziste... Un serial american, trei cretini, doi albi și unul negru, își spun aberații întretăiate de râsete preînregistrate... Iarăși câini, de data asta fără diamante, întrucât caută bombe în teatrul Kirov, care îi va primi pe cei patruzeci și cinci de șefi de stat invitați la festivități. Un meci de fotbal. Un strănepot englez al lui Nicolae al II-lea sosește la Sankt Petersburg la volanul unei mașini de epocă. Un film erotic – țipelele de plăcere în rusă te duc cu gândul la instrucțiunile de utilizare ale unui aparat electrocasnic. Invitați de marcă sub statuia ecvestră a lui Petru cel Mare, plouă, Blair își protejează soția sub o umbrelă. Putin rabdă, Chirac sosește în fugă, reținut la Ermitaj (explică comentatorul) de gustul său pentru antichități... Încă un meci de fotbal. „Ca să ajungi la timp acolo unde fiecare clipă...” Secvențe în alb-negru: arhive din al Doilea Război Mondial, Stalin la tribună, coloane de soldați plecând să apere Moscova. Un interviu cu doamna

Putin: „Femeile trebuie să prefere un croitor personal, ca să nu întâlnească la o serată o invitată purtând aceeași rochie de la Yves Saint Laurent...” Reportajul e făcut în Grădina de Vară, pe unde se plimbă curteni din secolul XVIII, cu peruci, crinoline, măști cu mâner...

Șutov se ridică, tocmai a recunoscut colțul unei alei, o statuie... Nimic nu s-a schimbat în treizeci de ani. Și s-a schimbat totul. Sensul metamorfozei îi se pare evident. Rusia încearcă să șteargă cu guma deceniile care au despărțit-o de destinul său: mai multe dintre cărțile lui Vlad vorbeau despre acest destin rus întrerupt de funesta paranteză sovietică. Da, un fluviu frumos, poluat de mărul masacrelor, al sclaviei intelectuale, al terorii. „De fapt, Vlad e mai aproape de crinolinele astea decât de fantoma URSS-ului. S-ar înțelege mai bine cu strănepotul englez al lui Nicolae al II-lea decât cu un dinozaur sovietic ca mine...” Șutov zâmbeste, dar intuiția îl doare: peste capul lui, Istoria își restaurează cursul, se limpezește... Iar el rămâne împotmolit în vremurile blestemate pe care toată lumea vrea să le uite.

„Nu trebuia să vin...”, își zice. Dar a ajuns oare undeva? O călătorie între culmea imobilului parizian unde nu se simțea acasă și apartamentul asta de lux în care e și mai străin. „Am venit s-o revăd pe lana...” Se uită la ceasul televizorului. Zece și jumătate seara. La restaurant, lana îi promisese că va trece să-l ia în jurul orei opt.

Coboară în stradă, în luminescența limpede a nopților nordice, și porneste cu pas hotărât, cu impresia că își joacă ultima carte.

Ermitajul e deschis noaptea, s-a anunțat la televizor. Merge într-acolo, se pierde cu plăcere în mulțimea care se imbulzește la intrare, râde de gluma repetată de mai multe voci: „E asaltul Palatului de Iarnă!”. Amintirea carnavaului revine, căldura tribală, speranța de-a relua legăturile cu o lume față de care e în urmă cu douăzeci de ani.

Dinaintea unei pânze, va întâlni o privire, va începe o conversație...

După primii pași înăuntru, se oprește interzis. Ambianța duce cu gândul la holul unei gări. Oamenii sunt așezați pe podea, cu spatele lipit de zid, unii dorm. Alții, instalați pe pervazurile ferestrelor, scrutează cerul: li s-a promis un spectacol de sunet și lumină deasupra Nevei. Doi adolescenți lungiți în spatele unui gigantic vas de malahit se sărută lenes. Un turist în pantaloni scurți vorbește foarte tare în germană cu perechea sa, care poartă aceeași marcă de pantaloni scurți (dar de trei ori mai mare) și își dă cu părerea mușcând dintr-un sandwich zdravăn. Trece și un grup de asiatici care, cu o sincronie foarte disciplinată, filmează toate tablourile din sală. Un soț îi explică soției: „Metroul circulă de la cinci, mai bine petrecem noaptea aici”. Și, ca niște strigoi, apar doamne în crinoline și husari mustăcioși, copii ale foștilor obișnuiți ai palatului. Dar mulțimea e prea obosită ca să le mai dea atenție.

Șutov înaintează, observă și i se pare că s-a prăpădit cu reflecțiile despre Rusia care-și regăsește drumul magistral al destinului. Nu, mai e și un amestec de genuri, dispariția unui mod de viață și de-abia primele împleticiri ale unui nou fel de-a fi... Lângă o vitrină, o fetiță pare amuzată de obiectele expuse. Ascultă cu atenție și înțelege că, de fapt, chicotelile fetiței sunt un plâns mut. Și-a pierdut părinții „într-o sală unde era o oală mare”. Vrea să anunțe paznicii, dar își dă seama că „oala mare” e probabil vasul de malahit. Se îndreaptă într-acolo, iar fetița își recunoaște părinții: cei doi tineri înlântuiți pe care Șutov i-a luat drept adolescenți îndrăgostiți... În clipa în care se desparte de fetiță, i se pare că zărește în privirea ei nelămurirea dureroasă pe care el însuși o simte.

Iese din muzeu și se lasă înghițit de gloată. Mii de oameni, ca un burete din ce în ce mai comprimat, așteaptă să ia foc cerul sub proiectoarele unui artist japonez. Nou-sosiții cresc presiunea,

cei mai agili se urcă în copaci. „Trei milioane de dolari, atâta ne costă!”, strigă o voce și corul reia totalul onorariilor artistului. Noaptea e prea palidă ca să se poată naște fanteziile luminoase. Norii se aprind, dar suflul Nevei îi destramă pe loc. Oamenii cârtesc obosiți împotriva japonezului și încep să se împrăștie.

Din înfrățirea entuziastă a carnavaalului nu rămâne decât o adunătură indiferentă, care se plimbă dintr-un loc într-altul, în căutarea ultimelor flăcărui de petrecere. În Piața Palatului, Șutov ascultă concertul unui vechi cântăreț contestatar. Un repertoriu cunoscut: lagăre, închisori, sânge. Masa umană râde, cască, apoi se pune în mișcare și revarsă pe bulevardul Nevski. Acolo se sparge. Șutov e antrenat de o parte care face cale întoarsă. Nu-și dă seama în ce moment ceea ce vede alunecă spre fantasmagorie. Poate când la suprafața unui canal apare un batracian: scafandrii verifică locul pe unde trebuie să treacă alaiul stăpânilor lumii. Sau când un miros de urină insuportabil invadează strada. „Toalete de mătase pentru curtene, dar nici un fel de toalete pentru popor!”, glumește un om în vârstă. Pe Cheiul Englezilor, mulțimea e deviată de un baraj de poliție: aici e acostat un pachebot, un hotel plutitor pentru președinții republicilor ex-sovietice. „Nouă apartamente a câte șase mii de dolari pe noapte, am citit într-un ziar!”, raportează, ciudat de veselă, o femeie pe care partenerul o strânge în brațe. „Lamentabil! Salariul tău pe un an. Bush ocupă singur tot hotelul Astoria...”

Ploaia se întetește, dizolvă mulțimea în fâșii din ce în ce mai subțiri. Una dintre ele îl aruncă pe Șutov în apropiere de Câmpul lui Marte. Traversază esplanada pe unde bântuie grupuri de tineri. Beau, apoi aruncă sticlele goale, se bat, sar pe deasupra flăcării monumentului morților. Unul dintre ei se descheie la pantaloni ca să urineze în foc, Șutov încearcă să-l admonesteze, dar vocea îi e acoperită de strigăte. Asta îl salvează, fiindcă cei care l-au auzit se îndreaptă deja spre el, aude

injurături aproape degajate în disprețul lor: „Hei, tataie, cum îți preferi coaiele, fripte sau prăjite?”. Pleacă, încercând să-și frâneze pașii, ca să nu-și trădeze frica umilitoare ce îi îngheață spatele.

Nu, ceea ce îl salvează este acordul final al fantasmagoriei sale nocturne: podurile de pe Neva încep să se ridice și e obligat să alerge, să facă lungi ocoluri ca să dejoace capcana insulelor despărțite.

În ascensor, văzându-și chipul descompus, Șutov conchide cu gravitate filozofică: „Cred că acum am înțeles totul”. Nu știe pe cine încearcă să convingă, dar această minciună îl ajută să-și rețină lacrimile.

Vlad îl întâmpină cu o bunăvoință stăruitoare.

— V-am pregătit câte ceva pentru cină, avem sturion afumat, dacă nu cumva... Vinul e aici, dar în acest domeniu probabil că sunteți dificil, ca toți francezii... Mama a sunat, din păcate n-a reușit să se elibereze... Avem și crab din Extremul Orient... Ei, cum a fost Petersburgul *by night*?

Șutov e mișcat de această căldură prietenească. Un bărbat hăituit se poate înmuia ușor. De ce să nu mărturisească tot? Călătoria ratată, reîntâlnirea neizbutită cu Iana... Așezându-se la masă în bucătărie (loc de lungi privegheri pentru rușii generației sale, de comuniuni de idei, spirituale și spirtoase), începe să vorbească: crinolinele din Grădina de Vară, orașul de altădată, atât de puțin sărbătoresc și totuși...

Își dă repede seama că tânărul nu-l ascultă. Vlad rămâne în picioare, aruncă priviri discrete la ceas, în sfârșit, nu se mai poate abține și propune:

— Dacă vreți, vorbim mâine, o să avem tot timpul... De fapt... Voiam să vă cer o favoare... Vedeți, lucrez acasă de patru zile și nu e ușor...

Șutov își imaginează că e vorba de un sfat legat de meseria lui Vlad, de o părere despre un autor, despre o traducere... Are chiar timp să se simtă important, înzestrat cu o mare experiență literară... Și apoi cererea se precizează: